

УДК 371.135

Оксана Хомишак

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ В СЕРЕДНІЙ ЗОШ

Первинним осередком формування моральності, духовності, культури людини є сім'я. Перспективи розвитку дитини визначаються безпосередньо в батьківській сім'ї, оскільки батько й мати є соціальними агентами, вони демонструють певну модель суспільних відносин, згідно з якою формується модель поведінки підростаючої особистості. У сім'ї дитина отримує перші уявлення про особливості спілкування і взаємини між представниками обох статей, засвоює етичні норми, принципи організації сім'ї як колективу, сімейного устрою, ознайомлюється зі стилем батьківського виховання. Батьківська сім'я є стрижнем, на основі якого дитина конструює свою власну сім'ю та реалізовує батьківську роль у майбутньому. З метою забезпечення ефективної допомоги сім'ї як виховному інституту необхідно залучити всі соціальні та освітні заклади, соціальні/психологічні служби, громадські/релігійні організації для надання психолого-педагогічної підтримки сім'ї, створення умов для її педагогічної просвіти та налагодження гармонійної співпраці з батьками.

Взаємодія сім'ї, освітніх закладів і громадськості передбачена законодавством України, зокрема Державною національною програмою «Освіта. Україна ХХІ ст.» [1], Законами України «Про охорону дитинства», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» [4, с. 148–168].

У сучасних наукових дослідженнях (І. Бех, Т. Говорун, М. Євтух, В. Кравець, В. Постовий, М. Стельмахович) вивчаються різні аспекти сімейного виховання.

Теоретичну основу нашої розвідки становлять праці сучасних українських та російських вчених, які висвітлюють низку проблем, пов'язаних із функціонуванням сім'ї як виховного інституту, зокрема: проблема підготовки молоді до сімейного життя (Т. Веретенко, Н. Гусак, В. Макаров, І. Мачуська, Н. Новікова, М. Феоктисова, І. Шалімова, Т. Яценко та ін.), питання діяльності інституту батьківства та сутності закономірностей взаємодії батьків і дітей (О. Вишневський, О. Докукіна, К. Журба, В. Костів, Р. Овчарова, О. Радул, В. Федяєва, О. Хромова, О. Ярошинська та ін.), проблема педагогічної культури батьків (Т. Алексєєнко, І. Гребенніков, З. Кісарчук, Т. Кравченко, Д. Луцик, Л. Повалій, В. Постовий, О. Савченко, В. Титаренко, І. Трубавіна), підготовка школярів та молоді до виконання батьківських і материнських функцій (В. Кравець, В. Бойко, Т. Гурко, О. Кононко та ін.).

Однак в умовах сьогодення проблема підготовки педагогів-філологів до взаємодії з батьками в середній ЗОШ є малодослідженою, що, в свою

чергу, доводить актуальність нашого дослідження, спрямованого на вивчення ролі педагога-філолога у навчально-виховному процесі.

Метою статті є розкриття діапазону педагогічної діяльності вчителів-філологів у процесі співпраці з батьками в умовах середньої ЗОШ.

Перш за все, варто зазначити, що сьогодні взаємодія батьків і освітніх закладів відбувається досить суперечливо. Вивчення і аналіз навчально-виховних планів і програм, методичних рекомендацій, тематичних розробок з питань організації та проведення просвітницької роботи з батьками в ЗОШ дає підстави стверджувати, що існує досить велике розмаїття навчально-методичного матеріалу, але педагогічна освіта батьків здійснюється не в усіх освітніх закладах професійно на належному рівні, а якщо і має місце така, то лише формально. Про недостатню педагогічну допомогу дорослим у питаннях виховання дитини з боку ЗОШ свідчать результати проведеного нами соціологічного дослідження, що охопило батьків учнів старших класів. Відповіді респондентів показали, що чоловіки схильні до думки, що виховання дитини є прерогативою ЗОШ і матері, тому здебільшого їх не стосується. Як з'ясувалося у процесі опитування, мати займається вихованням дитини майже у 100 % сімей, такий же відсоток матерів відвідують батьківські збори в освітньому закладі. Найефективнішими формами співпраці з навчально-виховним закладом сучасні батьки вважають батьківські збори, які вони фактично навіть не відвідують, далі вони виділяють спільні справи батьків і шкільного колективу. Очевидно, що сьогодні дорослі здебільшого не мають уявлення про такі традиційні форми взаємодії із ЗОШ, як батьківська педагогічна конференція, лекція, практикум, тематичні вечори запитань і відповідей, батьківський університет тощо. Недостатньо налагоджена система педагогічної просвіти батьків в умовах сучасних освітніх закладів зумовлена формальною працею педагогічного персоналу, відсутністю диференційованого підходу до педагогічної освіти батька й матері у ЗОШ. Відтак гострою необхідністю сьогодення є пошук нових форм взаємодії батьків і педагогів у навчально-виховній роботі з метою налагодження контакту, формування довірливих і дружніх стосунків для досягнення позитивних результатів у спільній справі – виховання підростаючого покоління.

Враховуючи це, перед майбутніми педагогами-філологами постає завдання – володіти знаннями про теоретичні основи батьківського виховання, його форми та методи, адже цей аспект не завжди береться до уваги у процесі підготовки вчителів філологічних спеціальностей у ВНЗ.

Першочерговим завданням будь-якого освітнього закладу є надання комплексної і систематичної педагогічної допомоги батькам різної категорії:

- 1) майбутні батьки (учнівська та студентська молодь);
- 2) батьки дітей дошкільного віку;

- 3) батьки учнів початкових класів;
- 4) батьки учнів середніх і старших класів.

Сучасні дослідники цього питання (С. Кулаковська, Т. Кравченко, О. Хромова) наголошують на необхідності побудови взаємодії з батьками в межах так званого педагогічного трикутника «діти – батьки – педагоги», в основі якого – принципи взаємоповаги, довіри, відповідальності та рівноправного партнерства [2]. Реалізувати і забезпечити функціонування цієї тріади у середній ЗОШ можливо за таких умов: вивчення сімей, зокрема батьків учнів, їхнього виховного потенціалу; включення батьків у навчально-виховний процес як рівноправних учасників, інтеграції зусиль і гармонізації взаємин педагогічного колективу і батьків у створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу; формування їх педагогічної культури і надання допомоги у психолого-педагогічній самоосвіті; корекція виховної діяльності сімей з різним типом сімейного неблагополуччя (неповна материнська сім'я, неповна батьківська сім'я, асоціальна сім'я) [2].

Як правило, у середній ЗОШ використовуються класичні форми взаємодії з батьками (вивчення сімей, бесіда, консультація, листування та ін.). На вимогу сучасності необхідно застосовувати нетрадиційні форми взаємодії з дорослими (наприклад, «Батьківський твір») [3]. В умовах тотальної інформатизації усіх сфер життя людини комп'ютерними технологіями і всесвітньою мережею «Інтернет» ефективною формою тісної співпраці педагога і батьків може бути листування за допомогою електронної пошти, а також засобів мобільного зв'язку у вигляді коротких повідомлень (запитання і відповідь, запрошення, рекомендація, подяка, привітання, пропозиція тощо). Доцільним стане створення сайту школи, що дасть змогу педагогам-філологам розповсюджувати батькам різноманітну інформацію, як і про новини освітнього закладу, навчального процесу, так і оголошення або повідомлення про семінари, виставки, свята, у режимі форуму давати конкретні відповіді на запитання, поради, як долати труднощі у вихованні дитини.

Наступний напрям роботи ЗОШ з батьками покликаний об'єднати їх у згуртований колектив. Найпоширенішою формою співпраці з батьками є батьківські збори. Ми пропонуємо педагогам проводити батьківські збори диференційовано, тобто організовувати окремо зібрання для батьків і матерів з метою підвищення у чоловіків мотивації у відвідуванні освітнього закладу і забезпечення їм психологічного комфорту та емоційної рівноваги.

Процес педагогізації батьків вимагає систематичної роботи університету педагогічних знань, лекторію для батьків або педагогічного всеобучу. До роботи в університетах повинні залучатися досвідчені педагоги, психологи, медики, правознавці, працівники правоохоронних органів, соціологи, які можуть надати батькам кваліфіковану допомогу у

формі консультації. Досить ефективною формою педагогічної просвіти батьків є лекторій, оскільки охоплює широке коло педагогічних проблем, що найбільше цікавлять і хвилюють чоловіків. Педагогічний всеобуч передбачає такі форми роботи з батьками:

1) *колективні*: лекції, конференції (з обміну досвіду родинного виховання, по обговоренню педагогічної літератури, періодичної преси з питань сімейного виховання), диспути, дискусії, «круглі столи», вечори запитань і відповідей, дні взаємних претензій, дні відкритих дверей, кінолекторії, інформаційні стенди;

2) *індивідуальні та групові*: консультації з проблем родинно-сімейного виховання, бесіди, індивідуальні дні, зустрічі з батьками; педагогічні доручення, пам'ятки або домашні завдання батькам;

3) *диференційовані*: вечори сімейних традицій; виставки («Золоті руки батька», «Світ захоплень батьків», «Кулінарний шедевр від матері») декоративно-прикладної творчості, родинних альбомів, колекцій; випуск тематичних газет («Спільний відпочинок», «Професія батьків», «Мої батьки», «Мама, тато, я – спортивна сім'я»); ярмарки народної мудрості «Народ скаже, як зав'яже», конференції для батьків, конкурси («Весела ромашка», «Чудовий господар», «Гості на порозі»), зустрічі поколінь, дискусійні клуби, відкриті уроки, проблемні мости тощо.

Особливу увагу педагогів-філологів у середній ЗОШ повинна привернути корекція виховної діяльності батьків з неповних і асоціальних сімей. Під неповними сім'ями ми розуміємо неповні материнські сім'ї, в яких батько проживає окремо, або утворені унаслідок розлучення; неповні батьківські сім'ї, в яких мати померла або ж її відсутність пов'язана з трудовою міграцією; а також сім'ї, в яких дитина виховується вітчимою/опікуном або піклувальником. Варті уваги також асоціальні сім'ї, в яких батько зловживає алкоголем/наркотиками, перебуває у місцях позбавлення волі або веде аморальний спосіб життя, вдається до насильства. Корекція виховної діяльності батьків з неповних сімей або чоловіків з девіантною поведінкою потребує неабиякої компетенції вчителя-філолога, педагогічного такту та майстерності для детального вивчення умов життя, побуту, особливостей батьківсько-дитячих взаємин, особистості батька, визначення рівня його загальної та педагогічної культури, з'ясування головних витоків неблагополуччя сім'ї, негативних звичок і маргіналізованої поведінки чоловіка, виокремлення труднощів у вихованні дитини. Такі батьки повинні знаходитися на обліку психологічних/соціальних служб і тісно співпрацювати з психологами, соціальними педагогами у середній ЗОШ. До роботи з проблемними чоловіками, які завдають моральної, психічної, а іноді й фізичної шкоди розвитку дитини, доцільно залучати також правоохоронні органи та громадськість [5].

Таким чином, питання підготовки майбутніх педагогів-філологів до

взаємодії з батьками в умовах ЗОШ потребує детального розгляду, оскільки психофізіологічні особливості виховання та розвитку дитини шкільного віку зумовлюють відповідний зміст і форми педагогічної освіти дорослих. Першочергове завдання педагогів-філологів – індивідуальний підхід до кожного з батьків, пошук ефективних шляхів для встановлення первинного контакту з дорослими та формування довірливих взаємин з ними. Не менш важливими етапами є забезпечення батьків знаннями з педагогіки, психології, фізіології та гігієни, а також контроль, перевірка й оцінювання їх на практиці. Усе вищезгадане вказує на необхідність відповідної фахової підготовки майбутніх педагогів-філологів до систематичної та комплексної взаємодії з батьками на основі вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Перспективою подальших досліджень вважаємо вивчення шляхів залучення й об'єднання зусиль держави та багатьох ланок суспільства (медичні заклади, соціальні інституції, громадські й релігійні організації) у створенні та проведенні психолого-педагогічних консультацій (тренінги, школи), морально-етичних бесід з батьками для організації гармонійної співпраці з дорослими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХНІ ст.). – К., 1994. – 61 с.
2. Методичні рекомендації щодо організації роботи з батьками в умовах закладу освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ipr.stuh.edu.ua/main/index.php>.
3. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.
4. Сімейний Кодекс України : офіційне видання. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 184 с.
5. Хомишак О. Б. Теорія та практика підготовки батька до виховання в сім'ї (друга половина ХХ – поч. ХХІ ст.) : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / О. Б. Хомишак. – Дрогобич, 2011. – 302 с.